

Forfatter: Oehlenschläger, Adam

Titel: Poetiske Skrifter III

Citation: Oehlenschläger, Adam: "Poetiske Skrifter III", i Oehlenschläger, Adam: *Poetiske Skrifter III*, udg. af H. TOPSØE-JENSEN , 1926-1930, s. VI. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-oehl03val-shoot-idm140634334005248.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Poetiske Skrifter III

Programmet *Kraft og Eenfold* er med størst Mesterskab omsat i digterisk Praksis i den første af de tre Digtninger: *Thors Reise til Jothunheim*. Her ses ogsaa tydeligt - gennem Værkets Udviklingshistorie - den trods alle Frontforandringer ubrudte Sammenhæng i Oehlenschlägers Produktion. Det lille Epos, et af Digterens originaleste og mest fuldendte Arbejder, synes skabt i en lykkelig Inspiration, men er i Virkeligheden Frugten af flere Aars Syslen med et genstridigt Stof. Medens »Hakon Jarl« blev digtet paa seks Uger, gik der over tre Aar mellem de første Forsøg paa at sætte den nordiske Mytologi i Vers og Hjemsendelsen af »Thors Reise«; ja, den oprindelige Plan blev først i sin Helhed udført med Udgivelsen af »Nordens Guder« 1819.

I sin ungdommelige Besvarelse af Universitetets Prisopgave »Var det gavnligt for Nordens skønne Litteratur, om den gamle nordiske Mythologie blev indført og almindelig antaget i Stedet for den græske?« (skrevet 1800) nævner han med Bifald den af Suhm udkastede Plan om at behandle hele den nordiske Mytologi i et stort episk Digt. Omkring 1803 er Arbejdet herpaa begyndt; et ypperligt episk Versemaal »Hildebrandstrofen« fandt han i den tyske »Heldenbuch« (en Samling fra det 15. Aarh. af kendte folkelige episke Digte fra Middelalderens Midte: »Ortnit«, »Wolfdietrich«, »Rosengarten« o. s. v.). Og som en Prøve offentliggjordes 1803 i Rahbeks »Charis« for 1804 »Første Sang af Edda«, der lidt vidtløftigt og tørt skildrer Gudernes Boliger og forskellige Embeder. Den skulde indlede et Epos paa 24 Sange, men Planen blev hurtigt (og med VII Rette) opgivet. 1804 begyndte Oehlenschläger forfra, denne Gang med »det første Eventyr med Thor og begge Lokerne«, atter uden Held. Under Indflydelse af Goethes »homeriske« Dyre-Epos »Reineke Fuchs«, som han oversatte i Halle i September 1805, tog han paany, da »Hakon Jarl« var færdig, fat paa »Thors Reise«. I et Brev til Christiane (af 2/11 1805) ser vi, at Planen nu er blevet begrænset til Toget til Utgard og Tilbagereisen, bl. a. ogsaa fordi Versemaalet vilde falde for ensformigt ud, hvis det skulde gennemføres i »en stor Epopee« paa 24 Sange. »Hvad jeg i sin Tid mere vil behandle af Edda, skal skee paa andre Maader«. Heller ikke i Halle lykkedes det at faa Digtet færdigt, og det blev i den nærmest følgende Tid lagt tilside til Fordel for »Baldur hin Gode«. Men i Weimar blev Planen paany taget op, og i Dresden naede han til Vejs Ende. Det var i August 1806.

I sin Fortale har Oehlenschläger aandfuldt og overbevisende gjort Rede for, hvorledes han selvstændigt har søgt at skabe et homerisk Epos, uden at benytte Homers ydre Form - som Voss og Goethe havde ikklædt deres episke Digte (»Luise«, »Hermann und Dorothea«, »Reineke Fuchs«), og som han selv havde moret sig med at eftergøre i »Toget til Thorsing« (I, S. 154 ff.). Nu var han naaet til den kunstnerisk saa betydningsfulde Forstaaelse af den ubrydelige Sammenhæng imellem Stof og Form, som man savner i Folkevisegengivelserne i »Digte, 1803«. Han vidste, at »Diamanten skulde slibes i sit eget Støv«.

Den dristige og geniale Sikkerhed, hvormed Opgaven er løst, bragte visse konservative Elementer i VIII Samtiden (som Abrahamson) til at stejle. Den nye Maade at behandle nordisk Mytologi paa (hvorved Oehlenschläger, som Ørsted senere har udtrykt det, »har kaldet Valhal frem af Tidens Mørke«) kan bedst oplyses, naar man ved Siden af »Thors Reise« lægger to Digte af Baggesen: det graciøse, frivoltparodierende »Poesiens Oprindelse« i Wielands Stil og det tomt-buldrende Hexameter-Fragment om Odin. Thi Oehlenschlägers lykkelige Hemmelighed er den, at han fuldstændigt har kunnet leve sig ind i det gamle Stof, har kunnet træffe Stilens »Blanding af Alvor og Godtroenhed« og derved opnaa en »antikbarbarisk« Virkning. Det er et ægte Epos, et af de meget faa, det 19. Aarh. kan opvise. Og det kunde kun skabes af et Geni, der forenede frisk Umiddelbarhed med forfaren Kunst.

Versemaalet, hvis rige Variationsevne Digteren tilgavns har udnyttet, giver paa Forhaand Digtet dets Duft af Middelalder. Sprog og Stil uddyber dette Indtryk. Til de tidligere nævnte Sprogkilder (II, S. VIII) kommer Resens Eddaoversættelse, og den heldigt gennemførte gammeldags Sprogtone bygger paa Valget af kraftfulde sjældne Gloser og gamle Bøjningsformer af tung Vokalvirkning. Med berettiget Stolthed peger Digteren paa dette Sprog, der »smager af Kilden og af Kiernen«. Stilen er skabt af en fortrolig Kender af et Folkepos' Virkemidler: den omstændelige, bevidst kluntede Fortællemaade, de staaende Gentagelser, der undertiden undertrykkes til at omfatte hele Strofer, de formelagtige Folkevisevendinger (»med stor Ære«, »siger jeg for sand«, »jeg vil det ei fordølge«), der tjener som Fyldekalk, og de faste Tillægsord, der ix simplificerer Personskildringen og letter Læseren en hurtig Orientering. Thor er bestandig »den Gud for Helte«, »den understærke Mand« (selv hvor Kræfterne tilsyneladende slaar mindre godt til); Utgarde-Loke »den lede Trolde« eller »den onde Thusse« (ogsaa i neutral og forholdsvis venskabelig Tiltale!). Endelig er Kompositionen fuldtud Eposets. Allerede Emnet - en Rejse, farefuld og eventyrlig - leder Tanken hen paa Oldtidens store episke Digte (»Odysseen«, »Æneiden«), og Oehlenschläger løfter sit Værk op i en højere Sfære ved i dets Midte - uden Hjemmel derfor i Eddaen, men ganske i Overensstemmelse med Homer og Vergil - at lade sin Helt besøge Dødsriget. Fortællingen skrider frem i et jævnt sindigt Tempo med Interessen ligelig delt mellem alle Oplevelserne, der i det Hele nøje svarer til Snorres Fremstilling i Eddaens 38-41 Fortælling. Indtil omsider den smukke idylliske Afslutning, Digterens egen Tilføjelse, ligesom indrammer Eventyret ved at vende tilbage til Rejsens Udgangspunkt. Efter de gamle episke Digtes Skik har Oehlenschläger endvidere krydret Handlingen ved at indlægge en Række mytologiske Episoder. Afsnit som Thors og Utgarde-Lokes Ordkamp om Verdens Skabelse tjener til at give Digtet dybere Perspektiv. Men Episoderne kan ogsaa indgaa som et organisk Led i Kompositionen. Med stor dramatisk Virkning lader Digteren Loke fortælle de tre Myter til Thors Forherligelse (de to er hans egen Opfindelse), som ledsager Gudens tre Styrkeprøver. Den ondsksfulde Modsætning mellem den skrydende Maade, Loke udbasunerer

»Bedrifterne« paa, og deres lidet heltemæssige og smigrende Karakter bidrager x til at sætte Thors Uheld hos Jetten i endnu ugunstigere Lys - indtil hans Taalmodighed omsider brister, og han forbitret lukker Munden paa sin skadefro Følgesvend.

Ved Smaaændringer brydes Ensformigheden, og der skabes en rigere psykologisk Motivering. Bag Utgarde-Lokes omstændelige Beretning om Kogleriernes virkelige Væsen mærkes stadig hans stigende Angst og Thors bestandig mere truende Mine. Og af en enkelt Scene har Digteren ved en mærkbar Forandring i Fortælletonen skabt et uforglemmeligt, gribende Optrin: Thor, der tvinges i Knæ af den gamle Kvinde. Her bryder Alvoren pludselig ind i Digtets groteske Verden; det er Straffen for Thors Selvraadighed; Nederlaget, der gør Ende paa hans Heltelykke: Forgængelighedens isnende Møde med den blodrige, sunde Livskraft.

Personskildringen grupperer en Række staaende Typer udenom en levende og mægtig Midterskikkelse: Thor. Om ham samler alt Lyset sig; ved sin gennemførte heroiske Opfattelse af Guden forvandler Oehlenschläger Snorres respektløse Skildring til et Heltedigt. I Eddaen er Thor i enhver Henseende Utgarde-Loke afgjort underlegen. Oehlenschlägers karakteristiske Afvigelser tjener alle til at lade hans Helt træde klarere og større frem.

Baggrunden for Thors virkelige Storhed er Skildringen af Jettens hemmelige Angst. Trods de Prøver paa godt Humør, som vi ogsaa møder hos Asernes Fjende midt under Løjerne, skælver han af underkøet Frygt. Hans Fejghed midt i alt Kogleriet danner en mægtig Folie for Thors aabne Mod. Dernæst gøres Thors Bedrifter drabeligere, Virkningen x af hans Kræfter føles stærkere, og han skaanes for Situationer, der ikke godt kan forenes med hans Værdighed. I Edda maa han krybe gennem Tremmerne paa Gitteret ind i Utgard; hos Oehlenschläger støder han djærvt Porten op med sit Spyd. Da han slaar Skrymner tredie Gang, føles det i Edda, som om »noget Mos udaf Grenene faldt ned i Hovedet paa mig«, medens det nu fornemmes som Faldet af en Gren. Og det er kun hos Oehlenschläger, at han løfter Midgardsormen med saa vældig Kraft, at Uhyret sættes op gennem Hallens Tag. Og endelig er Thors Skikkelse, trods den enkle, episke Psykologi, der er Digtets egen, karakteriseret med en ganske anden Fylde og Rigdom, end Snorre indlader sig paa. Digteren har i ham fundet en Helt, som han forstaar tilbunds, en beslægtet Natur. Derfor kan han samtidig beundre ham oprigtigt for hans rænkelse Storhed og alligevel have et Smil tilovers for hans mandige Naivitet.

Thor bliver et let Bytte for Jættens Snedighed. Han er for aaben og for naiv; han stoler for stædigt paa sig selv og fortryder forsent sin Overilelse. Men han bevarer gennem alle Omskiftelser sit Hovede højt løftet og sin Værdighed uplettet. Hans urokkelige Mod lader sig ikke skræmme af Utgarde-Lokes mærkelige Kunster. Det hedder med Rette Gang paa Gang om ham, at han er *dristig* og *tryg*. Og det sammensatte i hans Væsen gør ham saa levende for os; han forener rask, myndig Stolthed, der paa sine Højder viser hans guddommelige Vælde, med rent menneskelige, elskværdigt opfattede Karaktertræk: ubændig Hidsighed, der dog gemmer megen godlidende Venlighed, mut Fortrydelighed.

XII

Han er ærlig baade i Følelsen af sin Kraft og i den bitre Bekendelse af sit Nederlag. Denne uhøjtidelige Opfattelse af Storheden er velgørende dansk. Thor er et ægte Udtryk for Oehlenschlägers egen kongelige Stolthed og elskeligt naive Umiddelbarhed.

I Edda er Thor en komisk Figur. Hos Oehlenschläger ligger det komiske i Situationerne, han kommer i - og Tonen er lystig med de kolossale og drabelige Løjer, det gigantiske og det groteske, der er over alle Eventyrene. Men Thor er upaavirket heraf. Han fremkalder højst et Smil, men han vækker aldrig Latter; man glemmer aldrig, at han er »den Gud for Helte«. Af Oehlenschlägers egne, noget kunstige Udlægninger af sit Epos' Idé (se S. 8) kan uden Betænkelighed Modsætningen mellem »skiult Værd og gjøgglende Pral« godkendes. Grundfølelsen i dette heroiske Digt er den sympatiske *Humor*, der forener hjærtelig Beundring for det mandigt store med det forstaaende Smil over de alt for menneskelige smaa Svagheder.